

Een gesprek met Pat Patfoort over geweldloze communicatie binnen gezinnen

Ellen Druyts

Op een zonnige namiddag ontmoeten we Pat Patfoort bij haar thuis voor een openhartig gesprek. Pat Patfoort geeft vormingen en voordrachten op het gebied van conflicttransformatie en geweldloze conflicthantering. Daarvoor gebruikt ze originele modellen en schema's, die gegroeid zijn vanuit het werk dat ze al 30 jaar doet. Ze is tevens de medeoprichtster en voorzitter van De Vuurbloem vzw, die dit jaar haar twintigjarig bestaan viert.

“Wanneer we ons aangevallen voelen, zien we te vaak slechts twee mogelijkheden: ofwel vallen we terug aan, ofwel laten we ons doen. Er bestaat nochtans een derde weg, van ons niet te laten doen, van te handelen, maar dan zonder aan te vallen. De keuze is niet alleen tussen hard of zwak zijn, maar we kunnen ook sterk zijn. Om dit in de praktijk om te zetten moeten we weliswaar eerst bewust zijn dat deze derde mogelijkheid bestaat, maar vooral leren hoe we dit praktisch kunnen verwezenlijken. Hoe talrijker we zullen zijn om deze weg te volgen, hoe minder geweld, pijn en tragedies, en hoe meer welzijn, geluk en opbouwende energie er aanwezig zal zijn in de wereld.”
Pat Patfoort

Kunt u kort even uitleggen wat met geweldloze communicatie bedoeld wordt?

Ik werk niet alleen rond geweldloze communicatie, de formulering die door Marshall Rosenberg wordt gebruikt. Voor mij is het belangrijk om het breder voor te stellen. Ondertussen ben ik er al veertig jaar mee bezig en ik heb communicatie daar nooit zomaar uit geïsoleerd. Ik spreek liever van preventie, geweldloze hantering en transformatie van conflicten.

Preventie heeft met communicatie te maken, maar het is breder dan dat. Het heeft ook te maken met een manier van denken (beoordelend of niet), zelfbewustzijn, zelfvertrouwen, opbouw van innerlijke kracht, omgaan met machtsvormen, ... Preventie is je zo gedragen, zo communiceren en zo omgaan met andere mensen, dat je minder of niet tot conflicten komt.

Dan heb je de *geweldloze hantering*. Wanneer je twee verschillende, vaak tegenstrijdige standpunten hebt, leidt dit vaak tot conflicten. Geweldloze hantering wil zeggen dat je op een geweldloze, constructieve, positieve en evenwaardige manier omgaat met deze tegenstrijdige standpunten.

Ten slotte heb je nog *transformatie*. Wanneer je in een situatie zit van conflict, ruzie of geweld, transformeer je die situatie van conflict naar een situatie van Evenwaardigheid.

Geweldloze communicatie is een onderdeel van het proces. Dat is zowel het uitdrukken van eigen boodschappen, als het ontvangen van boodschappen van de ander, beide met respect en openheid, zowel voor jezelf als voor de andere. Voor jezelf betekent dat ook dat je eerst jezelf leert kennen. Want hoe kan je je gevoelens en je noden uitdrukken als je ze niet kent? Je moet ze dan ook nog leren accepteren. Ik denk dat heel vaak mensen beschaamd en bang zijn om bewust te zijn van bepaalde van hun noden. Nochtans is dat het begin voordat je gaat communiceren. Het gaat dus zowel om het ontvangen als het uitdrukken van boodschappen, zowel verbaal als non-verbaal. Ik denk dat heel vaak niet genoeg aandacht wordt gegeven aan

de non-verbale boodschappen, maar die zijn minstens even belangrijk. Geweldloze communicatie is communicatie in de diepte. En het is vanuit de funderingen, die aan de basis liggen van de standpunten, dat men uiteindelijk tot een oplossing kan komen.

U streeft dus eigenlijk de Evenwaardigheid na. Hoe gaat dit juist in zijn werk?

Het zijn voornamelijk twee zaken. Ten eerste moet je leren om jezelf niet in de Meerderepositie te plaatsen of de andere niet in de mindere-positie. Je kan aanleren wat je best wel of niet kan zeggen, op welke manier je het best open kan zijn en hoe je de signalen van de andere kan opvangen waardoor je ziet dat je hem of haar in een mindere-positie hebt geplaatst. Je mag natuurlijk ook jezelf niet in een mindere-positie plaatsen. Ik denk dat dit te vaak in de opvoeding vergeten wordt. Het is heel belangrijk om je niet zomaar te laten doen. Je hoeft bijvoorbeeld ook niet altijd in te gaan op de wensen van een kind. Het is belangrijk om jezelf niet in een mindere-positie te laten plaatsen door niet zomaar alles te doen wat een kind van jou wil. Daarbij mag je wel niet vergeten om uit te leggen waarom je er niet op ingaat, vanuit je eigen funderingen, zoals je gevoelens, noden, gewoontes en doelstellingen.

Ook in een partnerrelatie is dit waarschijnlijk even belangrijk...

Absoluut. Hoe meer je jezelf ook uit die mindere-positie haalt, hoe meer je in staat bent om jezelf ook minder in die Meerdere-positie te plaatsen. Het is heel vaak omdat je met zwaktes zit, met gebrek aan zelfvertrouwen, met kwetsuren waar je niets aan gedaan hebt, dat je veel te vlug in die Meerdere-positie springt. Die twee zijn echt aan elkaar gekoppeld.

Wat kunnen we doen om te vermijden dat anderen, om zich te verdedigen, zich in een Meerdere-positie tegenover ons plaatsen?

We moeten vooral onze eigen geweldloosheid ontwikkelen en automatisch gaan we de andere daarmee beïnvloeden. Als we het doen om de andere te beïnvloeden, dan zetten we ons al in een Meerdere-positie. Dat is heel vaak zo bij manipulatie. Eigenlijk moet je niet bezig zijn met wat het zal berokkenen bij de ander, maar door die geweldloosheid zoveel mogelijk zelf te ontwikkelen en te cultiveren, ga je jezelf minder in een Meerdere-positie plaatsen, waardoor je de andere minder in een mindere-positie zet. Op die manier gaat de andere minder geneigd zijn om zich in een Meerdere-positie te plaatsen, dus als je jezelf evenwaardiger gaat gedragen, ga je automatisch een positieve invloed hebben op de andere. Maar je mag het niet daarom doen of proberen om het daarom te doen. Ik heb ervaren dat wanneer je jezelf ontwikkelt en het proces vanuit jouw kant zoveel mogelijk toepast, dat de andere ook heel wat daarin mee stapt. Maar niet omdat jij het verwacht. Maar omdat je het voor jezelf wilt en doet.

Wat doe je als de situatie eigenlijk al geëscaleerd is? Als iemand niet meer voor communicatie vatbaar is?

Het is belangrijk om je af te vragen waarom de andere niet meer kan of wil communiceren. Misschien is het omdat je niet genoeg luistert. Het ligt vaak niet enkel bij de ander. Misschien is het omdat je te veel tussenkomt, dat je hem niet laat uitspreken zodat de andere het opgeeft om te communiceren. Of misschien is hij of zij op dat ogenblik te moe, of kan hij of zij niet tot bij zijn of haar emoties komen. Dan moet je situaties creëren waardoor hij of zij er wel bij kan komen. Dit kan door tijd te nemen voor jezelf.

Als je in een conflict zit, is het belangrijk om er zo vroeg mogelijk bewust van te zijn. Want hoe meer escalaties er geweest zijn, hoe moeilijker het zal zijn om evenwaardig te communiceren. Indien het toch al geëscaleerd is, heb je heel vaak een derde partij nodig, een bemiddelingspersoon. Vaak is het dan nodig om als derde partij eerst naar de beide partijen apart te luisteren zodat ze allebei hun emoties kwijt kunnen om ze daarna pas tegenover elkaar te brengen. Wat nodig is, is dat ze hun emoties kunnen uitdrukken naar de ander toe zonder de andere aan te vallen. Daarom is het beter om eerst individueel te werken. Het is natuurlijk beter dat het niet zo ver komt, want daarna is er veel meer werk. Preventie en geweldloze constructieve hantering zijn heel belangrijk. Vooraleer er een conflict is, moet je nagaan hoe je ermee omgaat. Je luistert eerst naar de standpunten van de ander en dan luister je naar wat eronder zit, wat zijn of haar bedoeling is, wat zijn of haar gevoelens en angsten zijn. Omgaan met angsten is heel belangrijk: meer durven je angsten accepteren. Daarom ben niet je zwak, je bent gewoon een mens en alle mensen hebben angsten.

Wat we vaak doen, is een ander in een mindere-positie plaatsen zonder dat te beseffen. Het is goed dat dit nadien kan uitgesproken worden op een rustige manier. Dit vereist wel enige training. Ikzelf ervaar door de training dat ik, zelfs als ik moe ben of als er hoge emoties zijn, op allerlei manieren, niet meer tot de taal kom van Meerdere/mindere. Door de training vind je met je eigen natuur de manieren om op een evenwaardige manier te communiceren. Op ieder moment kan je het fout doen. Je kunt daar niet perfect in zijn. Regelmatig zet je iemand zonder het te beseffen in een mindere-positie. Je kunt al veel doen om dat te voorkomen. Allerlei woorden zoals oordelende woorden of negatieve kritiek, geuit op een afbrekende of respectloze manier, kan je zo al vermijden.

Hoe kan je eigenlijk in moeilijke situaties bij jezelf de rust en het evenwicht bewaren?

Dat hangt een beetje van de situatie af. In zeer moeilijke situaties zal je je misschien moeten isoleren. Je moet dan best eerst uitleggen dat je eventjes tijd nodig hebt om tot jezelf te komen en niet zomaar weglopen. Ik noem dat een beetje meditatie. Ieder doet dat op zijn manier. Er zijn misschien mensen die gaan bidden, mensen die naar de kerk gaan, anderen gaan wandelen in de natuur of gaan de dieren voederen. Iedereen moet zijn manier vinden om tot rust te komen. In een gezin met kinderen is dat niet altijd zo eenvoudig, maar soms is het eens nodig en kan je vragen of iemand anders even op de kinderen wil letten, zodat je toch even tijd voor jezelf kan nemen. Het is niet de bedoeling om het conflict uit te werken op de kinderen. Als je dat toch doet, ga je alleen maar meer problemen creëren. Dat heeft geen zin. Ook uit respect voor het kind neem je best even afstand.

Hoe kan je gezinnen helpen om een evenwaardige relatie op te bouwen?

Er zijn eigenlijk verschillende manieren. Het is daarom dat ik ook met mijn modellen werk. Voor mij is het heel belangrijk om inzicht te verwerven. Het is niet dat ik aan de mensen ga zeggen hoe ze zich moeten gedragen, maar door gewoon samen naar die modellen te kijken, herkennen de mensen zich vaak in die situaties. Daar kan je eigenlijk al veel uithalen. Daarnaast moeten we ook opletten met onze verwachtingen, zeker ook naar kinderen toe. Ik geef een voorbeeld: een kind dat bepaalde studies moet doen omdat de ouders dat niet hebben kunnen doen. Die ouders bedoelen het goed en ze offeren zich op zodat hun kind dingen kan doen die zij vroeger niet konden doen, maar dat is niet wat het kind wou, het beantwoordde aan de noden en aan de persoonlijkheid van hun kind. Daardoor kunnen soms tragische situaties ontstaan. Ik herinner me een situatie waarbij kinderen, toen ze afgestudeerd waren, het diploma scheurden in het gezicht van hun ouders en er nooit meer iets van wilden horen. Dan zetten zij zich in de Meerdere-positie. Dat is verschrikkelijk. Als ouder is het heel

belangrijk van open te zijn, want in het begin kan een kind het misschien nog niet zo duidelijk zeggen, maar als je daar openheid voor maakt dan gaan ze veel jonger al zo'n zaken kunnen uitdrukken. Op één of andere manier, misschien non-verbaal zelfs.

Heeft u enkele praktische tips die we kunnen meegeven?

Waar ik nu als eerste aan denk, is leren luisteren naar elkaar. Te vaak wordt gezegd “we moeten eens spreken met elkaar”, als je nu eens zou zeggen “we gaan eens luisteren naar elkaar”. Dat zou de nadruk helemaal anders leggen. Luisteren op een manier waarop je de ander echt aanvaardt, dat je niet probeert te weerleggen of te misbruiken wat de ander zegt, maar gewoon luisteren: dit is nu wat de ander voelt, dat is waar hij of zij het moeilijk mee heeft. Daarna luisteren en dat ook laten aanvoelen. Of het nu een volwassene is of een kind. Het is ongelooflijk van hoe vroeg je zo'n dingen al kan doen. Door je open te stellen en er naar te luisteren, kan je soms escalaties vermijden en is het zo zelfs opgelost. Luisteren is heel belangrijk

Een andere tip is ook om zo eerlijk mogelijk te zijn tegenover jezelf. Dat houdt natuurlijk ook in dat je jezelf aanvaardt zoals je bent, ook met wat als zwaktes kan bestempeld worden. Zo ben je en je hebt het recht om zo te zijn. Je bent bijvoorbeeld emotioneel: dat is geen zwakte, maar dat is juist heel mooi.

Iets heel belangrijks is ook het afleren van te oordelen, zelfs nog voor je iets zegt. Zo van “ik weet het beter dan de andere, ik heb gelijk en de ander heeft ongelijk”. Neen, dat is zijn manier van denken en dit is de mijne. Dat is eigenlijk de eerste overgang van de Meerdere/mindere.

Wat ook belangrijk is, is leren omgaan met kritiek. Dat heeft ook te maken met positieve bevestiging. Hoe meer je jezelf positief bevestigt, hoe meer je jezelf aanvaardt, hoe sterker je staat om met kritiek van anderen om te gaan. Je moet leren om daarmee om te gaan. Het is niet omdat een ander iets niet goed vindt van jou dat het niet goed is, maar heel vaak pak je dat over. Gewoon eraan wennen dat je bent zoals je bent. Bepaalde mensen gaan je appreciëren en misschien zelfs heel enthousiast zijn, anderen gaan het negatief of dom vinden. Dat moet je leren accepteren. Je moet voor jezelf kiezen wat je belangrijk vindt. Het is niet altijd gemakkelijk om te leren omgaan met negatieve kritiek van anderen. Daarvoor hebben we die opbouw van die innerlijke kracht nodig.

Een ander punt is je leren uitdrukken, dat is echt zuiver geweldloze communicatie, op een manier dat je de ander niet aanvalt, niet kwetst, niet onder druk zet en op allerlei manieren niet in de mindere-positie plaatst. Dat vraagt wel enige training. Je leert dan met boodschappen werken. Niet zeggen van “je had dat niet mogen doen, dat is verkeerd van jou”, maar “ik voel me zo en zo, als jij zo'n dingen doet”.

Een ander heel belangrijke tip is werken aan zelfbewustzijn. Jezelf beter leren kennen en jezelf accepteren zoals je bent. Dat heeft te maken met positieve bevestiging van jezelf en daar eventueel ook naar vragen bij anderen. We hebben allemaal nood aan die positieve bevestiging.

Daarom is het belangrijk een soort affiniteitskring proberen te vinden. Als het met je partner, je gezin of je familie is, is dat fantastisch. Dat is ook zo binnen de Vuurbloem. Daar kunnen mensen aan anderen vragen om hen een plaats te geven, om te mogen bestaan, om geapprecieerd te worden zoals ze zijn. Dat is ook vaak het probleem: geapprecieerd worden zoals je bent en niet zoals men je bekijkt of je zou willen zien. Ook genoeg positieve bevestiging aan jezelf geven, zo ben ik en ik heb het recht om zo te zijn.

Om jezelf uit die mindere-positie te halen, is het belangrijk van bewust te worden van hoe je uit je mindere-positie kan komen met machtsvormen. Je moet jezelf aanvaarden zoals je bent. Dat is dus het zelfbewustzijn. Daarna moet je ook leren welke machtsvormen je hebt. Macht

is niet negatief. Het is de manier waarop je anderen en feiten beïnvloedt. Je kan er natuurlijk misbruik van maken, dat is dan weer een Meerdere-positie. Machtsvormen moet je ontdekken. Je hebt die machtsvormen nodig om dingen te bereiken, om feiten of omstandigheden, maar ook andere mensen te beïnvloeden. Je hebt het recht om ze te beïnvloeden. Het is belangrijk om nadien te evalueren hoe je dat gedaan hebt.

Hoe is uw interesse in geweldloosheid gegroeid?

Dat is eigenlijk gekomen door verschillende zaken. Ik was studente in '68-'69 en ik heb toen veel ontdekt, ook naar ecologie toe, naar gezond leven. Dat is ook geweldloosheid voor mij. Maar ik denk dat het misschien het meeste gekomen is vanuit het feit dat ik als kind enorm geprivilegieerd was. Ik kwam niets tekort en ik studeerde ook heel vlot. Maar toch waren er allerlei zaken die mij kwetsten. Ik voelde me niet goed bij de manier waarop mensen met elkaar omgingen en dat er zo vaak over anderen negatief gesproken werd. Ik zag als kind ook allerlei dingen gebeuren waarvan ik vond dat ze niet konden. Ook de houding van volwassenen tegenover kinderen. Heel veel zaken stonden mij niet aan, bijvoorbeeld waarom kinderen bepaalde zaken wel moesten doen, zoals hun bord leegeten. Volwassenen hoefden dit niet, louter omdat ze volwassen waren. Dat is geen uitleg voor mij. Er was heel veel incoherentie. Dan waren er ook de conflicten die ik gezien heb tussen mijn ouders. Ik was negentien toen mijn ouders uit elkaar gegaan zijn. Op een dag is mijn vader vertrokken met een meisje van onze leeftijd. Het waren vooral de reacties van onze omgeving die me enorm stoorden. Iedereen vond dat mijn vader een monster was en mijn moeder een groot slachtoffer. Ik was hier niet mee akkoord. Mijn vader was geen monster, hij was een goed mens die ook zijn twijfels en onzekerheden had. Mijn moeder heeft natuurlijk veel geleden onder de breuk, maar ze heeft ook haar bijdrage gehad in het conflict. Ook mijn vader had zijn bijdrage, maar hij was ook slachtoffer. Die Evenwaardigheid ontbrak. Er is niet altijd een stoute en een brave. Niemand is volgens mij onschuldig, tenzij als kind. Maar kinderen kunnen zich ook al in de Meerdere-positie plaatsen. Dat wil niet zeggen dat het slechte kinderen zijn, maar ze kunnen zich al in een Meerdere-positie plaatsen en anderen kwetsen. Zo'n zaken zijn wel heel belangrijk geweest voor mij.

En dan bent u daarover beginnen lezen, zich daarin verdiepen?

Eigenlijk was het ter voorbereiding van de opvoeding van mijn eigen kinderen. We vertrokken naar Afrika om er drie jaar ontwikkelingswerk te doen. Dit was voor mij het moment om aan kinderen te beginnen omdat ik dan ver van huis was. Mijn zus had kort daarvoor haar tweede kindje gekregen en had heel snel moeten stoppen met borstvoeding omdat de verpleging in het ziekenhuis vond dat ze moest rusten en dat borstvoeding daardoor niet kon. Ik had het daar heel moeilijk mee. Ik wou mijn kinderen borstvoeding geven en daarom ben ik in Afrika bevallen. Het was er misschien niet zo hygiënisch, maar het kindje lag constant naast mij en ik kon borstvoeding geven wanneer ik wou.

In zo'n zaken kan ik me dus enorm opwinden. Ik vind het belangrijk dat je voor jezelf beslist wat je goed vindt of wat je wilt. Iemand anders moet dat niet in jouw plaats beslissen.

Ik herinner me nog dat heel wat mensen tegen me zeiden toen ik aan de studie van geweldloze opvoeding begon, dat dit veel te idealistisch was en dat ik met mijn beide voeten op de grond moest blijven. Ik werd daar zo boos van. Ik had zoiets van "als je het nooit probeert, zal je ook nooit weten of het marcheert of niet". Het waren inderdaad niet altijd even gemakkelijke situaties, maar we hebben dat iedere keer toegepast en het is ongelooflijk wat er van gekomen is. Ik hoor vaak van onze zonen dat het belangrijk was dat we dat toen zo gedaan hebben. Zij zijn daar nu heel blij mee.

Hoe bent u dan eigenlijk tot de oprichting van de Vuurbloem gekomen?

Dat is een mooi verhaal. Twintig jaar geleden, in 1991, gaf ik sessies bij me thuis. Dat was iedere derde zondag van de maand. Ik noemde die sessies Luisstil. Ik had dat woord uitgevonden: even **stil**staan om te **luisteren** naar de ander en naar jezelf. Jaren heb ik dat gedaan. Ik organiseerde ook mijn reizen zodanig dat ik altijd die derde zondag daar kon zijn. De deur stond open en de mensen konden zomaar afkomen. Soms was hier niemand, soms was hier iemand, soms een hele groep. In het begin vroeg dat wat tijd om bekend te geraken. Het was telkens één uur met meditatiemuziek die ik voorbereidde en daartussen meditatieteksten rond geweldloosheid. Op een zondag is Josiane naar een sessie gekomen en een paar zondagen later is ze terug gekomen met haar man en een beetje later zijn ze terug gekomen met hun twee kinderen. Dan heeft ze me gezegd dat ze iets zou willen doen met mij rond geweldloosheid en met mijn modellen. Ik vond dat fantastisch, maar anderzijds kon ik niet geloven dat zij dat met mij wou doen. Ik heb haar toen naar *Jeugd en Vrede* gestuurd. Ze is daar naartoe gegaan en heeft er informatie over ingewonnen, maar drie maanden later stond ze hier terug en zei ze dat het niet dat was wat ze wou. Ze wou echt met die modellen van mij werken en dan geloofde ik haar. Ik was toen ook al met vormingen bezig en voor mij alleen werd dat heel zwaar. Ik had iemand nodig om het secretariaatswerk te doen en zo is de Vuurbloem eigenlijk opgericht.

Josiane heeft dat secretariaatswerk jarenlang alleen en vrijwillig gedaan. Ze deed dat prachtig, terwijl ze thuis ook nog voor haar zieke moeder zorgde die aan Alzheimer leed. Op een bepaald moment heeft ze ook meer en meer haar eigen weg ontdekt. Ze is toen meer met andere vormen beginnen werken, vooral rond liefde van de ziel. Ze heeft zichzelf geaccepteerd zoals ze was en door er meer over na te denken, heeft ze uiteindelijk gevonden wat zij wou doen. Zo heeft ze haar eigen organisatie *brighinda-healingsounds* opgericht. Heel tof, ik zie dat veel mensen daar wat aan hebben. Ze maakt nog altijd deel uit van onze Algemene Vergadering, maar ze heeft haar eigen weg gevonden. Dat zijn we eigenlijk meerdere keren tegengekomen met de Vuurbloem. Verschillende mensen kwamen bij ons, voelden zich hier goed en geaccepteerd zoals ze waren en gingen daarna hun eigen weg. We zijn vaak springplank geweest. Zo geraakten we onze mensen kwijt, maar anderzijds is het het belangrijkste dat zij zich hebben kunnen ontwikkelen zoals ze zijn. Zo is ook een jong koppel, dat prachtig bezig was, op een bepaald moment met een eigen zaak gestart. En nu nog maar pas gebeurde het ook met Corry Laura van Bladel die hier in de Vuurbloem meewerkte. Ze wou ook haar eigen organisatie oprichten. Ze werkt met onze modellen en met die van Marshall Rosenberg. En zo zie je iedere keer veel mensen passeren. Corry Laura is jarenlang met mij overal mee geweest, al vanaf toen ze aan haar thesis werkte. Ze heeft ook een boek geschreven waar ze die twee modellen bij elkaar brengt. Al die mensen zijn zo bezig, op hun manier, met vrede en met het maken dat mensen zich beter voelen, dat mensen zich sterker voelen. Dat is fantastisch.

Dat klinkt allemaal heel mooi. Kunt u kort nog even uitleggen waar De Vuurbloem juist mee bezig is?

We zijn nu weer meer ons open aanbod aan het ontwikkelen. Daar kunnen mensen individueel of als koppel naartoe komen. Voor het ogenblik hebben we geen activiteiten meer voor het hele gezin. We hebben prachtige gezinsweekends gehad, maar op het einde kwamen er minder mensen naartoe en hebben we ze een paar keer moeten annuleren. Dat is wel moeilijk. We hebben ook een praatforum, elke tweede maandag van de even maanden. Tijdens de oneven maanden is er het praatcafé, maar daar ben ik niet meer bij betrokken. Op het

praatforum is iedereen welkom en we bespreken dan de zaken waar de mensen mee zitten op dat moment.

Bij het praatcafé is er ook telkens een thema dat verwant is met geweldloosheid, maar iets ruimer gezien. Daar komen de mensen dan rond samen. Daarnaast is er ook nog het gesloten aanbod. Daar werken we meer met een beperkte, gesloten groep, afhankelijk van de noden van die groep. Mensen kunnen ons ook vragen om een training, opleiding of voordracht te geven. Binnenkort ga ik werken met jongeren die als ‘moeilijk’ bestempeld worden. Dat zijn jongeren die overlast teweeg brengen waarvoor de ouders dan een boete krijgen. De ouders hoeven die boete niet te betalen als die jongeren een training volgen. Ik vind dat heel tof om te doen: werken met jongeren die zich te assertief gedragen.

We waren van plan om het twintigjarig bestaan van de Vuurbloem te vieren, maar we zijn momenteel met zoveel projecten bezig dat het er waarschijnlijk niet meer zal van komen. We blijven ons programma verder uitbouwen en we zijn nog steeds aan het groeien.

We wensen u nog veel succes met alle projecten in de Vuurbloem. Hartelijk dank voor dit gesprek!

ELLEN DRUYTS is politicologe en werkt als administratief medewerker bij IDGP.